

Súčasná krajina: história, zmena a budúce scenáre

UNIVERZITA J. E. PURKYNĚ V ÚSTÍ NAD LABEM

Univerzita Jana Evangelistu Purkyně v Ústí nad Labem sa v dňoch 10. – 11. novembra 2008 stala miestom významného stretnutia geografov, krajinných ekológov a ďalších odborníkov z akademickej sféry, verejnej správy a praxe, ktorí boli účastníkmi medzinárodnej konferencie pod názvom **Súčasná krajina: história, zmena a budúce scenáre** (Living Landscape: memory, transformation and future scenarios). Konferencia bola venovaná aktuálnym prístupom a aplikáciám modelovania krajiny, ktoré sa rozvíjajú v rámci geografických a krajinnno-ekologických disciplín. Univerzita Jana Evangelistu Purkyně v Ústí nad Labem (UJEP) bola založená v r. 1991. Plní dôležitú úlohu regionálneho vedeckého, pedagogického a kultúrneho vzdelávacieho centra Ústeckého kraja a zabezpečuje medzinárodné prepojenie v prihraničnej oblasti s Nemeckom. Vysoké školstvo má však v Ústí nad Labem viac ako 50-ročnú tradíciu. Už v roku 1954 tu bola založená Vyššia pedagogická škola. Univerzita má v súčasnosti sedem fakúlt a v roku 2007 mala viac ako 10 000 študentov. (Viac informácií o univerzite je na stránke <http://www.ujep.cz>.)

Hlavným organizátorom medzinárodnej konferencie bola Katedra geografie, ktorá pôsobí v rámci Prírodovedeckej fakulty UJEP. Téma konferencie veľmi úzko súvisela s témou projektu GEOSCAPE *Metodika hodnotenia sociálnych a ekologických súvislostí ekonomickej transformácie: teória a aplikácia*, č. IJ 008/04-DP1, ktorý sa od roku 2004 rieši na Katedre geografie UJEP a ktorého hlavným riešiteľom bol docent Jiří Anděl. Ciele projektu GEOSCAPE boli definované v dvoch rovinách:

- výskumná (teoretická) – hodnotí vývoj a priestorovú diferenciáciu sociálno-ekonomických štruktúr v prostredí kultúrnej krajiny kontrastných typov krajiny (pohraničná – vnútrozemská, periférna – jadrová, devastovaná – stabilná, horská – nížinná) po roku 1989, v súvislosti s transformujúcou sa ekonomikou,
- praktická (aplikačná) – predstavuje pomoc pri odbornom posudzovaní v rozhodovacej sfére (spolupráca s úradmi na krajskej, regionálnej alebo lokálnej úrovni) o optimálnom nasmerovaní sociálno-ekonomického rozvoja území s rešpektovaním prírodného a sociálneho potenciálu, existujúcich súčasných sociálnych a ekologických záťaží, prírodných zdrojov, abiotických, ekologických, sociálnych, kultúrohistorických a legislatívnych limitov.

Projekt bol financovaný Ministerstvom práce a sociálnych vecí Českej republiky a aj to bol dôvod, že záštitu nad konferenciou – okrem rektorky univerzity docentky Ivy Ritschelovej – prevzal minister práce a sociálnych vecí Českej republiky Dr. Petr Nečas. Viac o projekte je na stránke www.geoscape.cz.

Výskumné zameranie Katedry geografie UJEP v Ústí nad Labem

Kolektív pracovníkov pod vedením doc. Jiřího Anděla sa už od polovice 80. rokov minulého storočia venuje sledovaniu súčasného stavu a dlhodobého vývoja krajiny v severozápadných Čechách. V rámci katedry bolo v r. 2008 vytvorené nové oddelenie krajinných syntéz (vedúci: Pavel Raška). Ďalším samostatným oddelením, ktoré bolo vytvorené v r. 2008, je Centrum pre virtuálnu realitu a modelovanie krajiny (vedúci: Tomáš Oršulák). Centrum má moderné vybavenie a unikátnu konfiguráciu. Súčasný výskum na katedre je zameraný na tieto témy:

Univerzita Jana Evangelistu Purkyně v Ústí nad Labem – centrum vysokoškolského vzdelávania s významnými medzinárodnými kontaktmi prispieva k zvyšovaniu úrovne Ústeckého regiónu (foto: archív UJEP)

- Interakcia prírodného a sociálneho prostredia: hodnotenie environmentálneho stresu ako systému čiastkových ekologických a sociálnych stresov s dôrazom na ich vzájomné prepojenie, ovplyvňovanie a identifikáciu limitov. V rámci výskumného projektu Ministerstva práce a sociálnych vecí ČR sa rieši téma: premeny ekologického a sociálneho stresu v rôznych obdobiach.
- Vývoj a zmeny krajiny a udržateľné využívanie krajiny: výskum v tejto téme sa zameriava na spracovanie, analýzu a interpretáciu historických mapových, štatistických, fotografických a iných údajov a ich využitie pre tvorbu stratégie udržateľného využívania krajiny a na 3D rekonštrukčnú geovizualizáciu (napr. mestskej krajiny).
- Krajinný potenciál a riziká: výskum a modelovanie potenciálov pre rozvoj činností v krajine, hodnotenie limitov ľudských aktivít v krajine a využitie týchto postupov v krajinnom plánovaní; zonácia stupňov geomorfologických rizík svahových deformácií a erózie na vybraných modelových územiach s vyu-

žitím mapovej algebry v GIS.

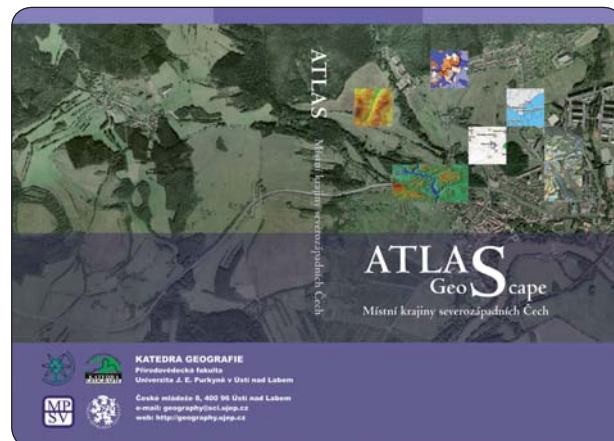
- Geografický výskum (v rámci regionálnej a humánnej geografie) a štúdium cezhraničnej problematiky v rozširujúcej sa Európskej únii. Ako výstup cezhraničného projektu Interreg III bol vypracovaný Atlas Euroregiónu Elbe/Labe.
- 3D geovizualizácia a modelovanie procesov a javov v krajinnnej sfére pomocou moderných technológií.
- Výskum procesov v prírodných zložkách krajinnnej sféry zameraný na paleogeomorfológiu a geomorfológiu rizikových procesov, biogeomorfologické systémy, hydrometeorologické aplikácie, a analýzy krajinnnoekologických procesov v krajine. (Zdroj: <http://geography.ujep.cz/index.html>, overené 10. 3. 2009)

Vydané mapové diela

V r. 2003 bol vydaný internetový atlas mesta Ústí nad Labem. Tento atlas je jeden z prvých atlasov miest v Českej republike. V r. 2006 kolektív Katedry geografie vytvoril Atlas Euroregiónu Elbe/Labe, ktorý bol vydaný aj v digitálnej forme. Tento atlas je svojím rozsahom a spracovaním najvýznamnejším mapovým dielom euroregiónov v Českej republike. Najnovším produktom Katedry geografie je pripravovaný **Atlas Geoscape – Premeny krajiny Severozápadných Čech**. (<http://geography.ujep.cz/geos/atlas.html>)

Program konferencie bol rozdelený do štyroch základných výskumných okruhov (sekcí), ktoré viedli odborní garanti podujatia z organizujúceho pracoviska - Katedry geografie, ako aj ďalšie významné osobnosti stredoeurópskej geografickej komunity. Sekcie boli zamerané na tieto problémové oblasti:

- Ekologické aspekty priestorovo-funkčnej krajinnnej diverzity,
- Ekonomické a ekologické transformácie: vplyv na regionálnej úrovni,
- Percepcia sociálnych zmien,
- Modelovanie krajiny a geografická vizualizácia.

Návrh obálky Atlasu Geoscape, na ktorého vypracovaní sa podieľala Katedra geografie Univerzity Jana Evangelistu Purkyně v Ústí nad Labem

Najvýznamnejšia geograficky zameraná vzdelávacia akcia v Ústeckom kraji (návštevnosť presahuje 500 účastníkov)

Študenti katedry geografie v najmodernejšom laboratóriu v ČR zameranom na virtuálny realitu (pri práci s aplikáciou simulujúcou interaktívne navigačné systémy)

Prvý deň konferencie otvoril hlavný odborný garant konferencie Jiří Anděl prednáškou „Východiská, výskum, ciele a hlavné výsledky projektu GEOSCAPE“. V tejto prednáške predstavil komplexnosť celého projektu GEOSCAPE a použité metodiky a metodické postupy. V rámci plenárnej sekcie odznelo ešte ďalších 13 prednášok, ktoré predniesli pozvaní zahraniční hostia a hostia z Českej republiky. Sekciu *Ekologické aspekty priestorovo-funkčnej krajiny* otvorila prezentácia Z. Lipského (Česká republika) venovaná súčasným zmenám v európskych krajinách. Významný iránsky krajinný architekt S. G. Shahneshin (t. č. pracuje vo Švajčiarsku) prezentoval inšpirujúcu tému venovanú „plačúcej“ (weeping) krajine. Blok prednášok v tejto sekcii doplnili dve ďalšie vystúpenia, a to Nové prístupy ku klasifikácii krajiny na Slovensku (M. Kozová, J. Ofahel) a T. Hrnčiarová, Slovensko) a Zmeny využitia zeme v pohraničných regiónoch Českej republiky (I. Bičík, Česká republika). Do sekcie *Ekonomické a ekologické transformácie: vplyv na regionálnej úrovni* boli zaradené prednášky venované ochrane životného prostredia a rozvoju regionálnej spolupráce v rozširujúcej sa Európskej únii (P. Dostál, Česká republika), globálnym tlakom obchodných reťazcov – vplyv na regionálnej a miestnej úrovni v Poľsku (T. Kaczmarek, Poľsko) a cezhraničnej spolupráci malých a stredných podnikov (H. Kowalke a O. Schmidt,

Nemecko). V rámci plenárnych prednášok zaradených do tretej sekcie *Percepcia sociálnych zmien* odzneli prednášky na tému krajinná politika na lokálnej a regionálnej úrovni (A. Hynek, Česká republika), územné rozdiely v sociálnom potenciáli, (F. Zich, Česká republika) a životné podmienky v severozápadných Čechách (M. Jeřábek, Česká republika). Plenárne prednášky v poslednej, štvrtej sekcii *Modelovanie krajiny a geografická vizualizácia* boli zamerané na vyjadrenie reálnej javy pre modely reprezentujúce prírodné javy (V. Voženilek a J. Svobodová, Česká republika), využitie GIS doplnených o štatistické modely pri hodnotení vplyvov multifunkčného využívania vodných nádrží na vodné spoločenstvá a na populáciu rýb (J. Dumas, USA) a modelovanie krajiny ako podmienky pre manažment biodiverzity krajiny (S. Schindler, Rakúsko, K. Poirazidis a A. Papageorgiou, Grécko).

Druhý deň konferencie bolo prezentovaných 28 referátov a účastníci konferencie si mohli vybrať podľa zamerania jednu z troch súčasne prebiehajúcich sekcií. V rámci sekcie ekologických aspektov priestorovo-funkčného hodnotenia krajiny boli prezentované témy diverzity krajiny, zmien využitia poľnohospodárskej krajiny, trvalo udržateľného využívania krajiny na príkladoch regionálnych štúdií z Rakúska, Slovenska a Českej republiky. V rámci sekcie zameranej na hodnotenie vývoja krajiny ako následku ekonomickej a sociálnej transformácie boli prezentované príklady prístupov z Čiech, Litvy, Nemecka a Poľska. Prezentované príspevky tretej sekcie sa venovali problematike využitia najnovších technológií pri štúdiu otázok krajiny, ako je využitie priestorových dát, geografickoinformačných systémov a programov na modelovanie krajiny.

Na záver vedecký výbor konferencie vypracoval a predložil zoznam odporúčaní pre ďalší rozvoj v oblasti výskumu týkajúceho sa hlavných tém konferencie, ako sú výskum krajinných zmien vo všetkých priestorových a časových úrovniach, hodnotenie krajiny, krajinné modelovanie, využitie geoinformačných technológií a

Populárne predstavenie aplikácií anaglyfov v geografii vybraným študentom gymnázií Ústeckého kraja

riešenie ďalších dôležitých úloh súvisiacich s podporou udržateľného rozvoja krajiny.

Vybrané príspevky, ktoré odzneli na konferencii, budú po recenzii publikované v monoteematickej sérii „Urban and Landscape Perspectives“ (Series in Springer Verlag). Ostatné príspevky budú po recenzii publikované vo vedeckom časopise GeoSpace, ktorý vydáva Katedra geografie Prírodovedeckej fakulty UJEP (viac informácií na stránke www.geo.ujep.cz).

Konferencia vytvorila významné medzinárodné fórum, keďže sa na nej zúčastnilo viac ako 50 vedeckých a výskumných pracovníkov zo 4 kontinentov a 19 krajín (napr. Česká republika, Kórea, Litva, Nemecko, Poľsko, Rakúsko, Rusko, Slovensko, Švajčiarsko, USA a ďalšie krajiny). Prednesené príspevky predstavovali zaujímavý prierez problematikou analýzy, hodnotenia, plánovania a modelovania krajiny.

O konferenciu prejavili veľký záujem aj študenti UJEP, najmä študenti doktorandského štúdia sa veľmi aktívne podieľali na jej samotnom organizovaní a viac ako 60 študentov UJEP sa zúčastnilo na plenárnych prednáškach a prednáškach v rámci sekcií. Konferencia, ktorá sa konala v záverečnej fáze projektu GEOSCAPE, významne prispela k naplneniu jeho cieľov. Zároveň vytvorila dobrú príležitosť na výmenu skúseností a prezentáciu vedeckých a odborných výsledkov zahraničných a domácich odborníkov. Ďalšie informácie o konferencii nájdete na webovej stránke <http://conference.geoscape.cz/index.html>

Mária Kozová, Univerzita Komenského v Bratislave, kozova@fns.uniba.sk

Jana Špulerová, Ústav krajiny ekológie SAV, Bratislava, jana.spulerova@savba.sk

